

mariënbuurg

Tijdschrift voor kritisch katholieken | nr. 3 - september 2011

"Geloven wij...? En dán...?" - Het congres

Het woord is **beeld** geworden

Huiskerkviering bij **De Sekte** in Utrecht

Amerikaans concilie als tikkende **tijdbom**

Geloven **binnenste** buiten

Credo Campagne

MARIËNBURG is een uitgave van de gelijknamige vereniging van kritisch katholieken en verschijnt viermaal per jaar.

Eerder heette dit blad 'Nieuwsbrief' en 'MV-NU'.

Dit is jaargang 28, nummer 3.

Overname van artikelen is toegestaan mits voorafgaand contact met de redactie.

© 2011 Mariënbu

ISSN 1878-8734

Website

www.mariënbuvereniging.nl

Redactie

Lambert van Gelder, red.-secr. en eindredacteur

Leon Goertz, redacteur

Jacques van Leeuwen, redacteur

Damiaan Meuwissen, redacteur

Redactie-adres

Per post: Archipelstraat 286, 6524 LR Nijmegen

Per email: redactie@mariënbuvereniging.nl

Vormgeving

N-ything Design, Boxmeer

Technische realisatie

Drukkerij Berne, Heeswijk

Lidmaatschap / Abonnee (per jaar)

Lidmaatschap van de vereniging:

- gecombineerd met abonnement 'Mariënbu' € 30,-

- zonder abonnement € 12,50

Abonnement 'Mariënbu' zonder lidmaatschap € 20,-

Abonnementenadministratie: zie Secretariaat

Betaling van contributie, abonnementen en giften

via Rabobank 32.99.21.568.

Betaling via automatische incasso heeft de voorkeur.

Zie verder de invulbon achter op dit nummer.

Bestuur Mariënbu

Erik Jurgens, voorzitter, 020-6761646

Tom van den Beld, secretaris, 070-3838284

Dominic Brügemann, penningmeester, 0528-231730

Henk Baars, 070-3596817

Alie van Leeuwen, 036-5452048

Email: bestuur@mariënbuvereniging.nl

Secretariaat

Postbus 675 – 3800 AR Amersfoort

Tel. 033-4690070

Email: secretariaat@mariënbuvereniging.nl

3 KERKELIJKE ONGEHOORZAAMHEID

Lambert van Gelder

4 GELOVEN IN PRATEN OVER GELOVEN OVERDENKINGEN BIJ DE CREDO CAMPAGNE

Lambert van Gelder

7 "GELOVEN WIJ...? EN DÁN...?" HET MARIËNBURGCONGRES

8 GELOVEN BINNENSTE BUITEN

ONS PERSOONLIJKE ANTWOORD
OP DE VRAGEN VAN HET LEVEN

Hans van der Horst

12 EEN TIKKENDE TIJDBOM

HET AMERIKAANS KATHOLIEK
CONCILIE

Henk Baars

14 HUISKERKVIERING IN UTRECHT

'DE SEKTE' KENT MEER LEVEN DAN LEER

Lidy Verdegaal

18 GELOVEN EN VERLICHTING

TEGENSTELLING BOVEN-BENEDEN
ONJUIST

Jo de Wit

20 HET WOORD IS BEELD GEWORDEN THEOLOGISCHE INVLOED VAN KUNSTENAARS

Leo Le Large

EN VERDER:

10 *Scheurboek – Huub Schumacher*

17 *De onfeilbare insluiper – Cultivator*

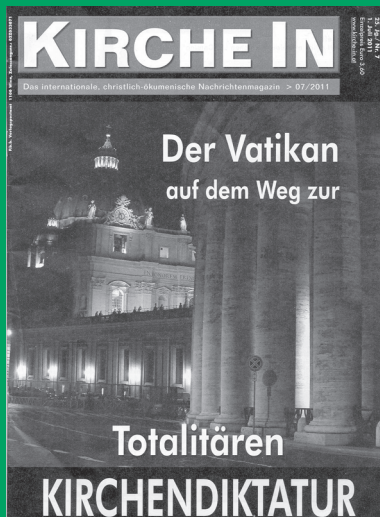
23 *Lezers schrijven mee*

24 *Leergezaag*

Het volgend nummer verschijnt half december 2011.

Bijdragen graag uiterlijk 1 november aan het redactieadres.

Bijna ongemerkt heeft Oostenrijk van Nederland de rol overgenomen van progressieve kerkprovincie. Terwijl hier 'Acht Mei' ten grave werd gedragen, werd ginds *Pfarrer-Initiative* opgericht, momenteel een vereniging van 320 kerkvernieuwende priesters. Korte tijd later volgde met *Laieninitiative* hetzelfde voor leken (nu 12.000 begunstigers). Intussen was al een bisschop wegens zijn foute seksbeleving weggestuurd, was een andere door Rome benoemde bisschop niet geaccepteerd. En in juli vroeg het maandblad 'Kirche In' (foto) openlijk of het Vaticaan op weg is naar de totalitaire kerkdictatuur. Kort daarvóór hebben de priesters van *Pfarrer-Initiative* de volgende verklaring uitgegeven:

“De weigering van Rome om een al lang noodzakelijke kerkhervorming door te voeren en de passiviteit van de bisschoppen veroorloven ons niet alleen, maar dwingen ons om ons geweten te volgen en zelf tot actie over te gaan. Wij, priesters, willen voortaan deze signalen geven:

- 1) Wij zullen in het vervolg in elke viering één voorbede aan de kerkhervorming besteden. Wij nemen het bijbelwoord serieus dat zegt: ‘Vraagt en u zult verkrijgen’. God erkent de vrijheid van spreken.**
- 2) Wij zullen principieel aan goedwillende gelovigen de eucharistie niet weigeren. Dat geldt in het bijzonder voor gescheiden en hertrouwde mensen, voor leden van andere kerken en ook voor sommige kerkverlaters.**
- 3) Wij zullen zo mogelijk vermijden om op zon- en feestdagen meermalen de eucharistie te celebreren of om priesters in te schakelen die toevallig langskomen en ter plaatse verder onbekend zijn. Beter een door eigen mensen in elkaar gezette woorddienst dan liturgische tournees.**
- 4) Wij zullen voortaan een woorddienst met communie-uitreiking als een ‘priesterloze eucharistieviering’ beschouwen en ook zo noemen.**
- 5) Wij zullen ook het preekverbod voor voldoende opgeleide leken en godsdienstdocenten niet in acht nemen. Het is in moeilijke tijden juist hard nodig om het woord Gods te verkondigen.**
- 6) Wij zullen ons ervoor inzetten dat elke parochie een eigen leider heeft, een man of een vrouw, gehuwd of ongehuwd, beroepsmatig of als bijbaan. Dit dan wel zonder samenvoeging van parochies maar op basis van een nieuw priesterbeeld.**
- 7) Wij zullen daarom elke gelegenheid benutten om ons openlijk uit te spreken voor toelating van vrouwen en gehuwden tot het priesterambt. Wij zien in hen welkome vrouwelijke en mannelijke collega’s in de zielzorg. Voor het overige zijn we solidair met die collega’s die vanwege een huwelijk hun ambt niet meer mogen uitoefenen; maar ook met diegenen die ondanks een relatie toch doorgaan met hun priesterlijke dienst. Beide groepen volgen met hun beslissing hun geweten – zoals wij trouwens ook met ons protest.”**

Zoals te verwachten was heeft de Oostenrijkse bisschoppenconferentie bij monde van bisschop Egon Kapellari meteen meegedeeld dat het episcopaat zich van deze oproep distantieert. Immers, “er bestaat geen noodtoestand” en zo’n “aparte weg van de Kerk in Oostenrijk” is onmogelijk, omdat dit de “eenheid van de Kerk” zou verstoren. Het Oostenrijkse initiatief vond echter al weerklank in Vlaanderen. In een aantal parochies van het aartsbisdom Mechelen-Brussel is de oproep tot kerkelijke ongehoorzaamheid tijdens de eucharistievieringen toegelicht en kregen de kerkgangers de tekst mee naar huis. In Nederland voerde lethargie de boventoon.

“Over de triniteit zou ik heel interessante dingen kunnen zeggen, maar dat doe ik niet, want dan zit ik hier volgende week niet meer...”
Overdenkingen bij de Credo Campagne.

GELOVEN IN PRATEN OVER GELOVEN

“Ik heb ervaren dat ik niet de enige ben die zoekt. Dat anderen ook veel moeite hebben met het instituut Kerk en wat dat ons laat geloven. Een veilige ruimte om te praten, een luisterend oor, elkaar bemoedigen, elkaar respecteren, stof tot verder nadenken: ik had dit allemaal niet willen missen. Ben blij dat ik heb meegedaan.”
 Aldus een van de enkele honderden deelnemers aan het Mariënborgproject *‘Wat geloof ik? Wat geloven wij?’*, dat gedurende dit jaar onder de naam *‘Credo Campagne’* ten uitvoer is gelegd.

De vragen *‘Wat geloof ik? Wat geloven wij?’* roepen nogal snel het begrip ‘sociologisch onderzoek’ op. Onderzoekbureaus komen immers regelmatig met nieuwe religieuze enquête-uitslagen, zoals 58% van de Duitsers gelooft in God; 36% van de Fransen is gelovig; 37% van de Vlaamse priesters gelooft niet letterlijk in de reële aanwezigheid van Christus in de eucharistie; 17% van de Nederlandse hoogleraren gelooft in een persoonlijke god; 42% van de Nederlanders beschouwt de Bijbel niet als woord van God.

Bij de *‘Credo Campagne’* was het echter uitdrukkelijk niet de bedoeling om met landelijk representatieve percentages te komen. En omdat zowel Mariënborgers als niet-Mariënborgers eraan hebben deelgenomen, zijn er zelfs van Mariënborg geen representatieve getallen te geven. Wel enkele cijfers van gewone tellingen bij deze campagne: in een twintigtal gespreksgroepen hebben in totaal 210 personen eraan deelgenomen, van wie 110 leden van Mariënborg. De jongste deelnemer was 46 jaar, de oudste 94; ouder dan 60 jaar was 88 procent.

Eigen belijdenis

Al in 2002 deed Jacques Janssen, godsdienstpsycholoog van de Radboud Universiteit Nijmegen, onderzoek naar religiositeit en geloof bij de Mariënborgers. Hij gaf daarvan een eerste verslag in de jaarvergadering (brochure *‘Samen onderweg’*, 2002) maar liet de data daarna verder uitwerken door Anja Peddemors in haar doctoraalscriptie (*‘Een leven lang geloven – De geloofsbeleving van de leden van de Mariënborgvereniging in kaart gebracht’*, 2004; 185 blz.).

Los van deze eerdere onderzoekingen is de huidige Credo Campagne eigenlijk vooral getriggerd doordat twee jaar geleden op de jaarvergadering de gereviseerde *‘Belijdenis’* van de Remonstrantse Broederschap onder de aandacht werd gebracht: *‘Geloofsbelijdenis: doe het zelf!’*. Dit bracht de redactie van dit blad op de gedachte om de lezers daartoe uit te nodigen, terwijl ook het bestuur een plan uitwerkte om alle Mariënborgleden erbij te betrekken. Een *‘Credo-commissie’* was snel opgericht. Deze heeft in een tiental vergaderingen de brochure *‘Wat geloof ik? Wat geloven wij?’* ontworpen, geschreven (elk commissielid schreef een *‘Credo-bijdrage’*); schrijver dezes kreeg de eindredactie) en pasklaar gemaakt als handreiking voor groepsgesprekken in den lande. Aan de gespreksdeelnemers werd gevraagd een nabeschouwende evaluatie te schrijven. Ongeveer de helft van hen heeft dat gedaan. Opmerkelijk is hierbij dat liefst 27 mensen – ongevraagd – een eigen geloofsbelijdenis instuurden; samen met de 17 die vóór de campagne na een oproep van de redactie (*“Schrijf uw eigen Credo”*) al in dit blad gepubliceerd waren, leverde dit ruim 40 geloofsbelijdenissen op!

Men kan zich afvragen waarom een kwart van de betrokkenen blijkbaar het officiële Credo ongeschikt vond om zich erin te verdiepen en liever een eigen tekst wilde aanbieden. In verschillende gespreksgroepen werd geconstateerd dat in de kerkelijke geloofsbelijdenis het belangrijkste christelijke leerstuk

In verschillende gespreksgroepen werd geconstateerd dat in de kerkelijke geloofsbelijdenis het belangrijkste christelijke leerstuk helemaal niet voorkomt, nl. dat van “uw naaste liefhebben als uzelf”.

helemaal niet voorkomt, nl. dat van “uw naaste liefhebben als uzelf”.

Kennis met een omweg

Trouwens, ook de commissieleden zelf blijken in de brochure niet

tevreden met de huidige aloude Credo-tekst. De een interpreteert die op eigen wijze, een ander zegt dat het Credo “zijn geloofsbeleving eigenlijk ondermijnt”, en weer een ander wil het Credo graag vervangen door de zaligsprekingen van de Bergrede (Matteüs-evangelie, hoofdstuk 5). In de brochure heet het “dat de beoogde discussie veel verder zou kunnen en moeten reiken dan het formuleren van een nieuwe geloofsbelijdenis”. Lezing van de ingezonden antwoorden doet vermoeden dat het Credo wel aanzet tot discussie over wat dit betekent voor de eigen geloofsbeleving en voor de achterliggende geloofswaarheden, maar dat deze tekst – zoals deze in de vierde eeuw is geformuleerd – nog maar aan weinigen houvast biedt als het gaat om een hedendaagse navolger te willen zijn van Christus. Merkwaardig is dat in de gesprekken blijkbaar weinig de vraag aan de orde is geweest wat *geloven* eigenlijk is: aannemen op gezag van de kerk of van de Bijbel, vertrouwen in God, lid zijn van een kerk, persoonlijke opvattingen hebben over het bovennatuurlijke, enz. Verschillende gespreksdeelnemers bleken toch met dit wezenlijke probleem te worstelen.

In het algemeen zal *geloven* betekenen dat men een feit of opvatting aanneemt waar men zelf ‘met zijn verstand niet bij kan’ en men ziet ook geen mogelijkheden om die zaken zelf te verifiëren. Maar men heeft er voldoende vertrouwen in dat de bron die dat feit of die opvatting meedeelt *geloofwaardig* is. Geloven is in wezen dus kennis vergaren met een omweg, het is strikt genomen een activiteit beneden het menselijk intellectueel niveau. En het heeft altijd betrekking op *iets*: je gelooft *iets*. Ook wanneer je tegen iemand zegt “ik geloof je”, betekent het dat je iets aanneemt dat deze persoon jou meedeelt.

In het Credo staan vierde-eeuwse geloofswaarheden, om *gelovig* aan te nemen, maar daarnaast zijn er nog andere waarheden die dezelfde geloofswaarde hebben. Die zijn soms ook op de Bijbel gebaseerd of soms op de latere kerkelijke traditie. Bekijken we een drietal voorbeelden.

Adam, Mozes, Galilei

– Niet alleen in kringen van bijbelexegeten maar ook bij het gewone (?) kerkvolk is het algemeen aanvaard dat Adam en Eva niet geschapen zijn en nooit hebben bestaan. Recentere Bijbelstudies

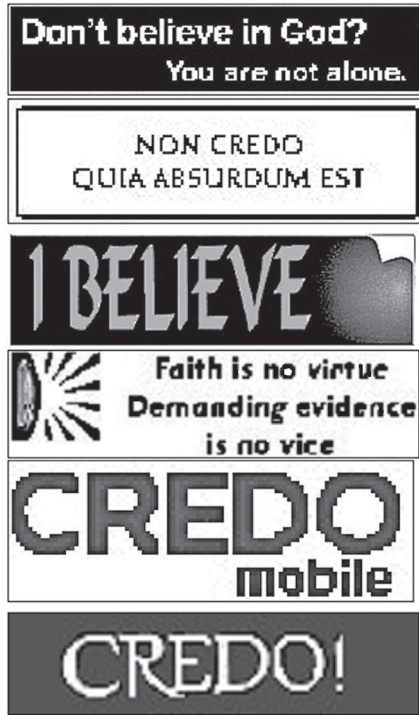
hebben vastgesteld dat ook Mozes nooit heeft bestaan en dat deze krijgsheer met zijn volk niet veertig jaar door een woestijn heeft gezworven. Je moet de Bijbel dus niet zomaar geloven. – In de zestiende eeuw werd de Italiaanse astroloog Galileo Galilei veroordeeld en in de gevangenis

geworpen toen hij volhield dat de aarde om de zon draait en niet andersom. In de Bijbel stond immers dat Jahweh de ronddraaiende zon tegenhield totdat de Israëlieten een veldslag hadden gewonnen. De ongeloofwaardige werkelijkheid van een Bijbelverhaal.

– Uit onze tijd. Onlangs was ik bij een bijeenkomst van een veertigtal pastores. Ze bespraken pastorale problemen. Toen kwam een oudere parochiepriester met de vraag: "Ik heb in de kluis al veertig jaar een prachtige gouden monstrans staan en daar doe ik niks meer mee. Want 'ons Heer' als hostie ter aanbidding uitstellen of met Hem in processie aan de wandel gaan, dat doe je tegenwoordig niet meer. De *realis presentia* is, meen ik, geen hedendaags geloofspunt meer. Wat kan ik met die monstrans doen?" Het viel mij op dat men in de daaropvolgende discussie debatteerde wat er zoal mogelijk was met die verweerde monstrans, maar dat niemand van die pastores iets zei over de traditionele kern van het altaarsacrament. Kan een dogma ook ongeloofwaardig worden?

Vernieuwende bevindingen

Uit het totaal van de teruggezonden antwoorden is een lijst op te maken van geloofspunten c.q. geloofswaarheden c.q. dogma's, waar gelovigen moeite mee hebben, die ze niet (meer) kunnen accepteren, terwijl ze wel degelijk christen en katholiek willen blijven. Daarbij kan men onder meer aantreffen: het bestaan van God, de almacht

Een selectie 'bumperstickers' zoals die in de Verenigde Staten rondrijden. Deze reclame zou ook heel toepasselijk zijn op de autobumpers van het Vaticaan. Maar daar houdt men het bij de kentekenplaat 'Stato Città Vaticano', Staat Vaticaanstad, hoewel sommigen de letters SCV graag uitleggen als 'Si Christus Vidisset', 'Als Christus dit had gezien'...

van God, het bestaan van een drieëenheid, de menswording van God, de filosofie van de transsubstantiatie, de pauselijke onfeilbaarheid, de erfzonde en de Verlossing als panacee, de diverse soorten van genade, de Verrijzenis en Hemelvaart, zowel van Christus als van Maria, haar maagdelijk moederschap. Het zou mij niet verbazen als in dit verband sommige theologen, dogmahistorici en bijbelkundigen al verder zijn dan de 'gewone' gelovigen. Hun probleem is echter dat zij hun vernieuwende wetenschappelijke bevindingen meestal niet publiek kunnen maken, omdat zij dan de gerede kans lopen gestraft te worden door de kerkelijke machthebbers. Hun kan de doceerbevoegdheid ontnomen worden, ze kunnen uit het kerkelijk ambt gezet worden. Dus zij doen er het zwijgen toe. "Over de triniteit zou ik heel interessante dingen kunnen zeggen", zei onze bijbelprofessor destijds tijdens zijn college over Paulus, "maar dat doe ik niet, want dan zit ik hier volgende week niet meer..."

Stevige discussie

Zo zijn er dus verschillende geloofswaarheden die een stevige discussie waard zijn, maar waarbij de deskundigen verstek moeten laten gaan. De Credo Campagne werd gelanceerd onder het motto 'Wat geloof ik? Wat geloven wij?' Nu gaat het congres zich concentreren op 'Geloven wij...? En dán...?' Het antwoord op het eerste deel zal iets moeten zijn in de trant van 'Ja, tenzij...' En op het tweede deel: 'En dan gaan we diepgaand bediscussiëren wat die waarheden nu voor ons betekenen...' Sommige gespreksgroepen hebben al laten weten dat ze hun geloofsgesprek in deze richting blijven voortzetten. Zij geloven in praten over geloven.

Goed beschouwd is de Credo Campagne nog pas halverwege.

Mariëburgcongres, Amersfoort 15 oktober

“GELOVEN WIJ...? EN DÁN...?”

Gedurende het hele jaar hebben een aantal leden en niet-leden zich in gespreksgroepen bezonnen op de vraag: ‘Wat geloof ik? Wat geloven wij?’ (Zie over deze zogenoemde ‘Credo Campagne’ de beschouwing op blz. 4). Het is nu de bedoeling van dit congres enerzijds dat enigermate kan worden samengevat wat er zoal in die gesprekken naar voren is gekomen – in de titel weergegeven met “Geloven wij...?” – en dat anderzijds wordt beraadslaagd – “En dan...?” – hoe we nu verder gaan.

Alex van Heusden

Het congres wordt gehouden in Amersfoort, op 15 oktober. Alex van Heusden (1956) zal de discussie en beraadslaging op gang brengen. Hij studeerde filosofie, theologie en bijbelwetenschappen. Van 1974 tot 1980 behoorde hij tot de orde der jezuiten. Sinds 2002 is hij als

studiesecretaris in vaste dienst van Stichting Leerhuis en Liturgie in Amsterdam.

Van Heusden was redacteur van ‘Werkschrift’ en is redacteur

van ‘Nieuwe Liefde’ (voorheen ‘Roodkoper’). Ook is hij verbonden aan het liturgisch team van de Amsterdamse Studentenekklesia. Hij is medewerker van ‘De Nieuwe Liefde’ en verzorgt leerhuizen en voordrachten op veel plaatsen in het land, in Vlaanderen en in Duitsland. Van zijn hand verschenen artikelen in verschillende periodieken; in het vorige nummer van dit blad schreef hij ‘Geloven in dienst van de politiek’, een verhandeling over het ontstaan van de Credo-tekst tijdens de eerste eeuwen van het christendom.

Dit congres is voor de campagnedeelnemers een uitnodiging om op de ingeslagen weg verder te gaan, en voor niet-deelnemers een uitnodiging tot een privé bezinning. Een aantal gespreksgroepen heeft al aangegeven door te willen gaan. We willen met dit congres dat voornemen aanwakkeren, ook voor groepen die daar nog niet toe besloten hebben. Het elan dat de Credo Campagne heeft losgemaakt heeft bij velen een enthousiasme ontstoken dat ze niet meer kwijt willen.

Zie voor verdere informatie de hierbij ingesloten folder.

U kunt zich aanmelden op:

www.marienburgvereniging.nl

Mariëburgers zijn 'hun' Kerk trouw gebleven en hebben hun pogingen om de kerkleiders tot 'inkeer' te brengen niet willen opgeven. Het uitzichtloze hiervan dringt zich evenwel meer en meer op. Maar wat doen we daarmee? Welke consequenties verbinden we hieraan voor ons geloven en Kerk-zijn?

GELOVEN BINNENSTE BUITEN

"Gods koninkrijk is IN uzelf" (Lc 17,21), dat is voor mij de meest kernachtige uitspraak van Jezus over de aard van onze verhouding tot God. In deze vertaling van de Griekse grondtekst komt tot uitdrukking dat Jezus een heel nauwe verbinding legt tussen God en mens. Dat maakt die relatie in wezen onafhankelijk van de sacramentele bemiddeling van de Kerk en haar gewijde bedienaren. De fundamenteel andere geloofsvisie die hierin tot uitdrukking komt, wil ik hier graag toelichten.

God is niet los verkrijgbaar

'Gods koninkrijk' is een beeld voor de aanduiding van Gods aanwezigheid. Daarbij moeten we God niet zien als een persoon, maar als levenskracht, als de onnaspeurlijke Bron van het leven. God is het Mysterie van de levens- of groeikracht die zich in ieder mens en in heel de kosmos manifesteert. Veel mensen herkennen die ook als de kracht die verscholen gaat in de liefde en in de geboorte van het leven. God is onlosmakelijk verbonden met al wat is, en komt in mens en kosmos tot uitdrukking. In deze visie op God vinden we een dieper weten terug dat verankerd is in de mensheid en dat ooit

zijn weerslag vond in heilige geschriften, zoals de Bijbel waar de mens 'beeld van God' is genoemd. God is niet los verkrijgbaar. God staat niet los van de natuur en evenmin los van de mens. Wel mag gezegd worden dat de mens met zijn bijzondere bewustzijn, zijn vermogen om na te denken over zijn bestaan, in een uitzonderingspositie staat tegenover 'God'. Want waar de natuur en kosmische krachten zich houden aan voorgegeven wetmatigheden, is de mens, door zijn bewustzijn en vrijheid om te kiezen, bij machte zich anders te gedragen dan waartoe die Oerkracht of Levensbron (God) hem aanzet. Maar hoe dan ook, die Bron leeft (ook) in de mens en die oefent een kracht uit, diep van binnenuit: "Gods koninkrijk is IN uzelf".

Deze interpretatie van het door Jezus verkondigde Koninkrijk ligt ten grondslag aan de overtuiging dat de relatie tussen God en mens veel nauwer is dan de kerkelijke traditie ons heeft geleerd. Dat heeft nogal vérstrekkende consequenties. Als we aanvaarden dat Gods koninkrijk in onszelf te vinden is, komen ons geloof en de traditie van de Kerk op z'n kop te staan. Dan dragen we in onszelf iets mee van Gods wereld, van Gods aanwezigheid. Dan draagt iedere mens iets van God in zich mee!

Geloven als beweging van binnenuit

Als we dát geloven, kan Jezus' opdracht "zoek eerst het Koninkrijk en zijn gerechtigheid" (Mt 6,33) niet meer anders worden verstaan dan als een uitdaging om naar binnen te keren

en te rade te gaan bij wat in ons innerlijk leeft. Dan wordt ons eigen innerlijk de toegangspoort tot gerechtigheid, tot God. Het zijn dan niet langer meer autoriteiten buiten onszelf die ons de weg naar gerechtigheid, waarheid en geluk wijzen, maar dan is ons innerlijke weten of geweten onze hoogste autoriteit. Geloven is dan niet langer 'voor waar aannemen' wat een kerkelijke autoriteit je voorhoudt, maar beléven, in praktijk brengen wat je van binnenuit als waar herkent. Geloven wordt dan een beweging van binnen naar buiten.

Dit lijkt wellicht vanzelfsprekend, maar het is een omkering van wat de kerkelijke traditie ons heeft voorgehouden. Immers, onze kerkleiders stellen nog altijd dat de Kerk moet worden gezien als "pijler en grondslag van de waarheid". Bij monde van de kerkleiders houdt de Kerk de gelovigen 'de waarheid' voor, omdat zij menen aan Christus het "charisma van onfeilbaarheid" en "gewijde macht" te ontleen. (Door mij gecursiveerde citaten zijn uit de 'Katechismus van de Katholieke Kerk' – HvdH). Zo is geloof altijd voorgesteld als iets dat van buitenaf komt.

Het is echter een gerechtvaardigde vraag of waarachtig geloof niet vaker te vinden is geweest bij eenvoudige gelovigen dan bij de kerkleiders. Tot op de dag van vandaag heeft de geschiedenis van de Kerk laten zien dat de kerkleiders maar al te vaak geen toonbeeld zijn geweest van een waarachtig evangelisch leven.

Het is een geschiedenis waarin juist de kerkleiders op een ongekeerde manier, haaks op de door Jezus gepredikte liefde, macht en geweld hebben gebruikt. Desondanks menen de kerkleiders de gelovigen nog altijd te mogen onderwerpen aan de door hen verkondigde waarheid. Dat bedreigt nog altijd de vrijheid van het eigen geweten, dat in de negentiende eeuw door paus Gregorius XVI zelfs nog onverbloemd 'waanzin' werd genoemd! De leerstellingen van de kerkleiders stellen beperkingen aan de vrijheid van de gelovige zoektocht naar Gods Koninkrijk. Daarmee ontkennen zij in feite dat Gods Geest in iedere mens op gelijke wijze werkzaam is en dat wij die zoektocht, waartoe Jezus eenieder aanzet, in alle vrijheid en verantwoordelijkheid kunnen gaan.

Een zoektocht naar vrijheid

Jezus spreekt over een zoektocht, over op zoek gaan naar Gods koninkrijk in onszelf. Het is de 'parel', 'de schat, verborgen in de akker' (Mt 13,44-45), zoals Jezus met weer enkele andere beelden Gods koninkrijk aanduidt. Die schat zal moeten

SCHEURBUIK

Zo gauw de eerste krantenhelpt je volkomen bedelft onder hopeloos neerdrukkende, moe makende, verlamdende rotsblokkerberichten zoals kernrampen in Japan, bloedige volksopstanden in het Midden-Oosten, schietpartijen in Alphen aan den Rijn en Noorwegen, of Amerika op de rand van faillissement, smacht ik bij de tweede helft als een dorstend hert naar ongecompliceerde, de geest verzettende babbilverhaaltjes die alstublieft even zo goed willen zijn de depressieve druk van de ketel af te halen.

Godzijdank zijn er die ook. Zoals een paar maandjes terug; eerst een smeug bericht over de strapatsen van Laurent, de zoon van onze koninklijke zuiderburen, en toen nog een over het zeemansgraf in verband met 'de ter aarde (!) bestelling van het lichaam van Osama Bin Laden'. Dat pakte me! Weet u dat die manier van begraven in Nederland momenteel verboden is? Vreemd eigenlijk; we hebben immers de zee bij de deur. Maar nog vreemder gezien het feit dat ons land als zeevarende natie een lange geschiedenis heeft met begrafenissen op zee. Het bericht vertelde met verve dat bemanningsleden die op de specerijsschepen in de Gouden Eeuw aan scheurbuik sneuvelen zonder pardon overboord gingen. Het lichaam werd in een doek genaaid, verzwaard met kogels of zand en vervolgens na een gebed vanaf een plank de oceaan ingeschoven.

Hadden ze nou maar een tuinman aan boord gehad, dacht ik; die had in een verloren hoekje op het dek voor verse sla en tomaten kunnen zorgen, de ideale spulletjes ter voorkoming van scheurbuik! Ze zullen er niet aan gedacht hebben. Maar dan die laatste zin van het bericht, die deed volgens mij de deur dicht: Alleen overleden officieren werden 'op sterk water' gezet en met scheurbuik en al mee teruggenomen naar de thuishaven, met alle risico's van dien natuurlijk.

Ik dacht ogenblikkelijk aan de kerk, de roomse natuurlijk! We vergelijken haar graag met een schip op de brede oceaan. Zoals alle stervelingen verdwenen ook de opvarenden van dit gevaarte in de voorbije eeuwen per generatie na verloop van tijd in de golven met uiteraard hun hele hebben en houden aan voortreffelijks, goeds, minder goeds, slechts, heel slechts. Natuurlijk! Maar, lezer, het venijn zit in de staart van dat zeemansgrafartikel. Daar werd verteld wat ze soms met dode scheurbuikofficieren deden ...

Er moeten volgens mij toentertijd op het kerkschip óók een aantal hogescheurbuikpieten op sterk water gezet zijn en aan land afgeleverd! Ik heb er gezien! In van die soort glazen aquaria, weet je wel, plotseling van onder een altaar naar je loerend. Bah toch! Vanuit holle oogkassen kijkt zo'n geval je aan met een blik van: "Jammer hè, dat had je niet gedacht ... Je hoort nog van me!" Altijd schrik ik er weer van. Ja maar, zegt u misschien, daardoor komen toch maar mooi ook hun goede eigenschappen ten nutte aan het kerkschip van vandaag!

Maar wat denk je van die scheurbuik die ze bij zich droegen? Die is ook meegekomen! En óf die meegekomen is! Je hoeft geen dokter te zijn om te zien dat de kerkschiphemanningen momenteel een beetje, of een beetje veel, ziek is. Wat er scheelt? Het zou wel eens scheurbuik kunnen zijn, die ellendige ziekte die ontstaat door gebrek aan vitaminerijk voedsel. Hebt u ooit gezien dat de hogekerkschiphemanningen lekkere eigentijdse frisse groenten uit de wereldtuin eten? Ik zie wel wat anders op hun bord liggen; ingeblikt spul van eeuwen oud en dan ook nog van eigen fabriek. Nou, ik wens ze smakelijk eten!

Huub Schumacher

worden opgedolven vanuit
de verborgenheid van ons
eigen innerlijk. Het zal geen
eenvoudige zaak zijn. Dat lijkt
me logisch. Maar we zullen
wel op weg moeten gaan.
En dat betekent vóór alles
dat we onze eigen, oprechte
overtuigingen serieus moeten
nemen, ook als die niet
overeenstemmen met wat de
kerkleiders ons voorhouden.
We mogen vertrouwen op wat
zich vanuit ons innerlijke weten
aandient, op 'de Geest die in
ons leeft' zoals Mariënborg
in haar lijfspreuk belijdt. Dat
betekent ook dat we daar
(meer) verantwoordelijkheid
voor nemen.
Die zoektocht zal onvermij-
delijk een lange, wellicht vaak
ook pijnlijke weg zijn, die
veel moed en geduld vraagt,
maar die zeker ook verlichting
brengt. Om die weg te kunnen
gaan is het essentieel dat we
vertrouwen op Gods aanwezig-
heid, op het Licht en de Liefde
die wij in ons meedragen. Van-
uit dát vertrouwen zal het mo-
gelijk zijn ons te bevrijden van
de angst voor wat het leven
ons brengen kan.
Dit is een cruciale
perspectiefwisseling ten
aanzien van de traditionele
opvatting over de bevrijdende
weg van ons geloof. Met de
opdracht om vóór alles Gods
koninkrijk in onszelf te zoeken
wijst Jezus ons de weg naar
vrijheid en geluk. Het is geen
kant en klare zaak. Jezus' werk
ligt hier in het gegeven dat
hij ons daarvoor de weg heeft
gewezen. Hij heeft laten zien
hoe een mens de weg naar het
Licht kan gaan. Maar wij zullen
ook zelf die weg moeten gaan.
Wij zullen dan net als Jezus

bereid moeten zijn het lijden, de moeilijkheden van het leven te aanvaarden. Zo kunnen we het lijden, dat immers onvermijdelijk is verbonden met ons bestaan, een nieuwe, bevrijdende betekenis geven.

Ik ben er inmiddels van overtuigd dat ieder mens op zijn zoektocht naar Gods koninkrijk zijn eigen levenslessen te leren heeft. Dat neemt niet weg dat wij op die zoektocht de wijsheid en ervaringen van anderen nodig hebben. Daarbij kan de Kerk, juist als gemeenschap van zoekende, begeesterde mensen, ons uitstekende diensten bewijzen. Maar uiteindelijk zullen wij altijd onze eigen verantwoordelijkheid moeten nemen, m.a.w. ons eigen, persoonlijke antwoord moeten vinden op de vragen die het leven aan ons stelt. Die verantwoordelijkheid kan niemand van ons afnemen en die weg kan niemand anders voor ons gaan. Ook de kerkleiders kunnen daarin niet treden. Ook zij kunnen niet méér zijn dan raadgevers.

Bezieling, de Geest als richtsnoer

Het leergezag van de kerkleiders en het geloven van binnenuit staan op gespannen voet met elkaar. Dat is uiteraard geen nieuws voor Mariëburgers. Veel andere gelovigen hebben de Kerk al verlaten, omdat zij geen heil meer zien in een oplossing van dit spanningsveld binnen de hiërarchische kerkelijke verbanden. Mariëburgers echter zijn 'hun' Kerk trouw gebleven en hebben hun pogingen om de kerkleiders tot 'inkeer' te brengen niet willen opgeven. Het uitzichtloze hiervan dringt zich evenwel meer en meer op. Maar wat doen we daarmee? Welke consequenties verbinden we hieraan voor ons geloven en Kerk-zijn?

De meest concrete verandering die voortvloeit uit het op zoek gaan naar Gods Koninkrijk in onszelf, is de weigering om nog langer een autoriteit buiten onszelf te aanvaarden die ons voorschrijft wat de waarheid is. Daarmee vervalt de basis voor de hiërarchische structuur van de Kerk. Maar dat verplicht ons ook om de Kerk fundamenteel te vernieuwen en op te bouwen als een gemeenschap van gelijkwaardige, bezielde mensen. Onze bezieling, de Geest die in ons leeft, dient daarbij het richtsnoer te zijn.

IS DAT GOD?

**Wat geloof ik
in deze tijd?**

**Een moeilijke vraag.
Temeer daar je zo
geïndocctrineerd was
en misschien nog bent,
dat je van buiten af
opgedrongen kreeg
wat je moest geloven.**

**Nu is het de tijd
om van binnen uit
te leven en te zoeken.**

**Dat is voor mij waar.
Ik merk dat het lastig is
en dat er zelfs
iets in mij is van “mag ik
aan sommige zaken
twijfelen?”.**

**Daar moet ik doorheen
en daar ben ik nu mee bezig.**

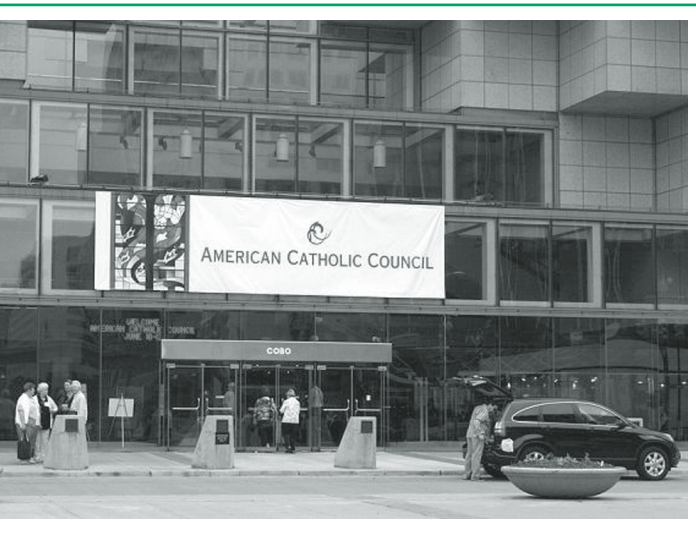
**Niets staat meer vast,
dat merkte ik ook aan
de anderen in onze groep.**

**Ik merk ook dat ik
stilte nodig heb
om dingen te voelen.**

Is dat God?

**Ik weet het niet, maar
probeer zonder oordeel
dat te aanvaarden wat er is.
En hoop eens met Meester
Eckhart te kunnen zeggen:
“Ik heb geen onderricht
meer nodig, ik weet genoeg
met innerlijke ervaring.”
Maar zover is het nog niet!**

Een deelnemer aan de
Credo Campagne

“Het Vaticaan zal ineenstorten als indertijd de Berlijnse muur.” – “De eucharistie wordt opgeofferd aan het celibaat.” – “Het is wel zó overweldigend duidelijk dat er veranderingen móeten komen.”

EEN TIKKENDE TIJDBOM

“Ontsla alle bisschoppen en kardinalen, verkoop het Vaticaan aan Disneyland en geef alsjeblieft de kerk weer terug aan het kerkvolk.”

Een impressie van het Amerikaans Katholiek Concilie: De VS is helemaal klaar met Rome.

Een paar citaten van sprekers en bezoekers die de opwekkende maar ook concrete veranderings sfeer kenmerkten van de *American Catholic Council (ACC)* die in het pinksterweekend werd gehouden in Detroit.

Meer dan tweeduizend kritische katholieken uit heel Noord-Amerika hadden drie jaar naar deze conferentie toegeleefd. En ze hadden hun huiswerk goed gedaan. In die drie jaar waren er honderden luistersessies geweest, met meer dan vierduizend mensen in op één na alle federale staten van de VS. Een waar pastoraal concilie.

Amerika is rijk aan katholieke kritische bewegingen, maar die komen vanwege de grootte van het land maar zelden bijeen.

Gebrek aan christelijkheid

We zagen dat het verlangen naar verandering in de VS heftig is. Vooral omdat de verwachtingen van het Tweede Vaticaans Concilie keihard de bodem worden ingeslagen. Men sprak op de conferentie zelfs over verraad door de laatste twee pausen, wijlen paus Johannes Paulus II en nu Benedictus XVI. Maar ook over het veronachtzamen van de wetten van de kerk zelf.

De parallellen met de Europese situatie – en daarmee ook de Nederlandse – zijn overweldigend. Ook hier is het de plaatselijke bisschop die katholieken afraadt naar de Council te gaan en die de priesters dreigt met uitzetting uit het priesterambt als ze meedoen aan de eucharistie daar.

Daar maakt het seksueel misbruik zo mogelijk nog meer emoties los dan in Europa. Elke opmerking daarover doet een golf van reacties door de zaal gaan. Men gaat staan, roept door de zaal,

applaudisseert. De schaamte en het verdriet hierover is ontzaglijk diep. Het liegen en bedriegen stuit mensen vreselijk tegen de borst. Hoofdoorzaak is het gebrek aan christelijkheid.

De clerus begrijpt niet echt wat men anderen heeft aangedaan. Excuses zijn dikwijls *pro forma*, om rechtszaken te voorkomen. "De kernvraag is niet waarom ze het deden, maar waarom ze het mochten doen", aldus Tom Doyle, de bekendste Amerikaanse advocaat op dit terrein.

De tweede crisis

De wijze waarop de kerk met de financiën omgaat is tevens een hot item, het is de tweede crisis waarin de kerk waarschijnlijk wordt gedompeld. De VS is de grootste donor van het Vaticaan en recent onderzoek, dat gepresenteerd werd door auteur en onderzoeksjournalist Jason Berry, wijst in de richting van de Vaticaanse kardinaal Sodano als gezicht van de corruptie in het Vaticaan. Berry schreef het boek *Render Unto Rome: The Secret Life Of Money In The Catholic Church*. Eerder publiceerde hij over het seksueel misbruik en de doofpotaffaire in de kerk. "De geslotenheid over de financiën is zo mogelijk nog groter dan rondom het seksueel misbruik."

Bekende Anglo-Saksische kritisch-katholieke sprekers voerden in Detroit het woord. De Zwitserse theoloog Hans Küng via een videoboodschap. Andere bekende persoonlijkheden: de theoloog Matthew Fox, een uitgetreden dominicaan, en vredesactiviste zuster Joan Chittister. Natuurlijk zijn er veel

katholieken die lauw zijn rond deze vragen om vernieuwing, zo was hun reflectie, zeer velen verlieten hun parochies allang geleden, de vernieuwers worden er niet jonger op en de nieuwe generaties weten niet meer wat men bedoelt met het Tweede Vaticaans Concilie. Maar opgeven is geen optie.

Schijn-kiessysteem

De American Catholic Council had als thema gekozen *Reclaiming the Promise of Vatican II*. Het terugeisen dus van de beloften die bij Vaticanum II werden gedaan voor meer vernieuwing in de Rooms-Katholieke Kerk. Het kwam er niet van. Maar hoelang nog Jezus gebruiken om de priesterwijding van vrouwen tegen te houden, hoelang nog paus en bisschoppen in schisma laten zijn met de resultaten van hun eigen concilie, hoelang nog een paus tolereren die zich eigenlijk zelf tot paus heeft gemaakt binnen een middeleeuws schijn-kiessysteem? Er zijn plekken waar het niet gezegd mag worden, maar de ACC-bezoekers doen dat gewoon.

Dr. Jeannette Rodriguez, een van de belangrijkste feministische theologen in de VS, wees op de enorme groei van Latijns-Amerikanen in getal en

invloed. Wil het Vaticaan Azië, Afrika en Latijns-Amerika behouden, dan zal er nooit meer een paus uit het westen gekozen mogen worden. De optie om op te komen voor de armen moet verreweg als belangrijkste op de agenda staan.

De auteur is voormalig voorzitter van de Acht Meibeweging en momenteel vice-voorzitter van de Mariënbuurgvereniging. Hij nam deel aan het ACC als vertegenwoordiger van de delegatie van European Network 'Church on the

Move', een bond van Europese kerkhervormingsgezinde verenigingen, waarvan ook Mariënbuurg lid is. Dit artikel verscheen eerder in het Friesch Dagblad.

De 'Roman Catholic Women Priests (RCWP), de beweging die zich inzet voor de priesterwijding van vrouwen, had een eigen 'stand' tijdens het Amerikaans Concilie.

HUISKERKVIERING IN UTRECHT

Hun kinderen noemden hen ooit een “sekte”. Die geuzennaam hebben ze aangehouden, al zeven jaar. “Wij hebben in De Sekte meer leven dan leer, terwijl het in de kerk vaak andersom is.”

De traditionele religie is bezig aan een transformatie, van kerkelijkheid naar innerlijke ervaring, naar spiritualiteit. Omdat de nieuwe religiositeit in de kerkelijke liturgie onvoldoende aansluiting vindt, gaan gelovigen zelf aan de slag om ‘het heilige’ als een bron van inspiratie en bemoediging te kunnen ervaren. Geprivatiseerde religie kan uiteraard vele vormen aannemen. Huiskamerkerk *De Sekte* in Utrecht komt samen zoals de vroege christenen dat deden, en bestaat al zeven jaar in deze vorm. *De Sekte* is ook een van de twintig groepen die deelnamen aan de *Mariënborg*-campagne “Wat geloof ik? Wat geloven wij?”. Zij besteedde er acht vieringen aan. *Mariënborg* woonde een van de vieringen in deze Credo-serie bij en sprak met vier leden van deze kleine zelfstandige geloofsgemeenschap: Jos Hettinga, Rolf Cras, Toos Cras-Swüste en Chris van Deventer. Hier volgt hun gezamenlijk relaas.

”

Wij komen sinds 2004 met vijftien mensen eens per maand samen bij één van ons thuis. We kenden elkaar van de Paulusparochie in Utrecht, een kritisch katholieke parochie vanwaar we jarenlang met een groepje naar de bijeenkomsten van de Acht Meibeweging gingen. Toos Cras

zat in het laatste bestuur. Toen de AMB in 2003 wegviel kwamen pastoraal werker Jos Hettinga en zijn vrouw Marlies Middeldorp met het idee van huiskamervieringen. We hadden allemaal behoefte aan meer ontmoeting en verdieping, aan met elkaar in gesprek gaan over ons geloof en over ons leven.

Uitwisseling

Aanvankelijk hadden wij geen naam, maar onze kinderen noemden ons ooit 'sekte'. Die naam dragen we sindsdien, maar als een soort geuzennaam, als een uitdaging om vooral niet sektarisch te worden, maar open te blijven staan. Ons doel is geloofsverdieping, voeding en persoonlijke ontmoeting. Onze vieringen helpen ons het uit te houden in een kerk waarin dingen gebeuren waar we wel eens moeite mee hebben. Wij willen elkaar bevestigen en bemoedigen. Kern is dat wij geen gespreksgroep zijn, wij zoeken niet de discussie maar uitwisseling. Iedereen wordt uitgenodigd zich vanuit zijn hart of ervaring te uiten.

Elke viering bestaat uit twee delen van een uur: de themaviering en de gezamenlijke maaltijd. De themavieringen hebben een vaste vorm. Na de begroeting door Jos Hettinga en een lied wordt het licht ontstoken. Dan volgt een collage van bijbelse en andere teksten, muziek en gedichten rond het thema. Na een stiltemoment volgt de gedachtewisseling. Daarna is er in een open voorbede ruimte voor ieder om uit te spreken wat hem of haar op het hart ligt en vervolgens bidden wij het Onze Vader, hand in hand, als uitdrukking van onze verbondenheid. Met een lied wordt afgesloten en begint de maaltijd.

Verrassend nabij

Jos stelt de vieringen samen en is daar ongeveer twee avonden mee bezig. Hij heeft een grote bibliotheek en muziekverzameling. Voor de teksten put hij niet alleen uit onze christelijke traditie, maar ook uit seculiere bronnen, zoals

gedichten, een luisterlied of bijvoorbeeld een tekst uit *Trouw*. Hij zoekt teksten die ruimte bieden, ook weerbarstige teksten. Geen zelfgeschreven teksten, want hij wil tijdens de bijeenkomsten 'meeluisteraar' zijn en van daaruit inbreng hebben, net als ieder. Regelmatig neemt hij relevant beeldmateriaal mee.

De groep bepaalt het jaarthema. We hebben als thema's onder meer gehad de zaligsprekingen, het Onze Vader (in stukjes geknipt), de zeven sacramenten, maar ook een jaar inspirerende figuren, zoals Dag Hammarskjöld en Harry Nouwen. Dit jaar is het thema dus de geloofsbelijdenis. Marlies maakt voor elke viering een tekstboekje met illustraties in kleur, echte bewaarboekjes. Die boekjes worden aan het begin van elke viering uitgedeeld. We lezen de teksten om beurten. Wij hebben meegedaan aan het project "Wat geloof ik? Wat geloven wij", maar daar onze eigen invulling aan gegeven. We hebben voor elke viering twee regels van het Credo als basis gebruikt, en daarover bijbelteksten, gedichten en andere teksten gelezen. Met mooie muziek erbij, zoals het Credo uit de Hohe Messe van Bach en een lied van Herman Finkers.

Daarnaast hebben we in deze Credoserie steeds een andere geloofsbelijdenis met elkaar gebeden, onder meer die van de Remonstrantse Broederschap. Het eindresultaat is dat wij de oude Credotekst toch weer durven zeggen, die is ons verrassend nabij gekomen.

Trouwe dominicanten

We zijn gewoon parochianen. Het merendeel van ons is actief als vrijwilliger in de Paulus. Jos is dirigent van een van de koren, Chris zit onder meer in het liturgisch beraad, Rolf drukt het parochieblad. De Paulusgeloofsgemeenschap is tot nu toe in stand kunnen blijven met zijn eigen traditie en kleur, ondanks dat de Paulusparochie sinds twee jaar is opgegaan in een groter verband. We zijn trouwe dominicanten, dat wil zeggen wij bezoeken vrijwel elke zondag de vieringen in de Pauluskerk. Alleen biedt ons dat onvoldoende. De Sekte heeft geen formele band met de parochie. Maar kort geleden hebben wij in het parochieblad een stukje geschreven over onze groep. We willen stimuleren dat er meer van dit soort kleine kernen ontstaan. Dat werkt als katalysator, geeft enthousiasme. Wij hebben er vertrouwen in dat wij belangrijk zijn voor het vitaal houden van onze parochie. Voor Toos geldt zelfs

tweejarige dekenale toerustingscursus gedaan. En verschillenden van ons zijn inhoudelijk bezig met bijbelstudie, leerhuizen, of met bijvoorbeeld boeddhisme. We hebben als huiskerk geen formele organisatie en de kosten worden ook niet omgeslagen. De vieringen duren twee uur, van 18.00 tot 20.00 uur. Dat maakt het ook voor de werkenden onder ons

dat zij alleen in de Pauluskerk blijft komen dankzij *De Sekte*, zo kan zij de moed erin houden. Wat we in de eerste plaats missen in de kerk is kleinschaligheid. Met een kleine groep in een vaste samenstelling kun je een hechte gemeenschap worden, met nabijheid en verbondenheid. Je kunt in een kring zitten. Dat kan nu eenmaal niet met honderd mensen. Ten tweede delen we in *De Sekte* ons lief en leed. De gezamenlijke maaltijd is een belangrijk bindend element. Het sluit aan op de wijze waarop de eerste christenen samenkwamen, zie de Handelingen van de Apostelen (2,46). Het derde punt waar we een probleem mee hebben in de kerk is de beperkte speelruimte in de vastgelegde liturgie. Bij *De Sekte* zijn we vrij in de invulling. Zoals Chris het formuleert: "Wij hebben in *De Sekte* meer leven dan leer, terwijl het in de kerk vaak andersom is."

Eigen huiskerk

Drie van onze groep zijn theoloog/pastoraal werkende, drie anderen hebben de

Voor de maandelijkse vieringen wordt telkens een toepasselijk tekstboekje gemaakt: "Echte bewaarboekjes. Die worden aan het begin van elke viering uitgedeeld. We lezen de teksten om beurten."

mogelijk om het in te passen in een druk leven.

We koken om de beurt, dat gaat dan in de oven of magnetron bij Rolf en Toos. Zij stellen hun woning beschikbaar en zorgen voor wijn bij het eten, koffie en kaarsen. Jos en Marlies stellen de vieringen samen en zorgen voor de tekstboekjes. Deze twee echtparen hebben dus wel een essentiële rol in de groep. Ze krijgen daarvoor jaarlijks bloemen of een cadeau van de anderen. Er staat een collectebus op tafel waar iedereen altijd iets in doet, dat is voor een diaconaal doel. We hebben zo onder meer een project in de Filippijnen ondersteund, een daklozenproject, een Lourdesreis helpen financieren en een TV aangeschaft voor een jongen met een verstandelijke beperking. Ons belangrijkste advies voor groepjes die overwegen zelf een huiskerk te starten is: maak er vooral geen discussiegroep van. Vieren is ruimte geven, luisteren, je laten raken door wat anderen inbrengen. Verder is het nodig om te kunnen beschikken over een materialenbank, en over tenminste een deelnemer die enigermate liturgisch geschoold is. Tenslotte moet een huiskerk zeker niet groter worden dan 18 à 20 mensen, ook al vanwege de maaltijd en het aantal stoelen.

Elkaar niet loslaten

We hebben lang getwijfeld of wij ons niet zouden moeten opdelen, zodat er meer van deze kleine kernen van spiritualiteit ontstaan. Maar we willen elkaar niet loslaten. We willen wel open zijn, en hebben altijd plaats voor twee of drie gasten. Daarom gaan we meedoen aan Beziel Verband Utrecht. Wij willen via de website, die Anne Stael daarvoor binnenkort maakt, naar buiten treden. En we zijn bereid om anderen op weg te helpen die een huiskerk willen opstarten en een eigen vorm daarvoor zoeken. Met name pastoraal werkenden of leden van pastoraatsgroepen zijn bij ons welkom om daarover te komen praten en een viering mee te maken.

In de rubriek 'Op de Keper' publiceert Mariënborg bijdragen van eenieder aan een discussie over iets in de R.-K. Kerk waarvan hij/zij vindt dat daar nog wel eens een hartig woordje over te zeggen valt. Dat kan zowel theoretisch als praktisch zijn, van erfzonde tot drie-eenheid, van genade van bijstand tot verrijzenis, van de vrouw als priester tot eucharistische oecumene, you name it! Om iedereen de kans te geven van haar/zijn hart geen moordkuil te hoeven maken, ondertekenen wij deze bijdragen steeds met een symbolisch pseudoniem: Cultivator. Met een cultivator wordt een stuk landbouwgrond losgewoeld waarna het wordt geploegd en ingezaaid. – Redactie

DE ONFEILBARE INSLUIPER

Op 18 juli 1870, aan het einde van het Eerste Vaticaans Concilie, hebben 533 prelaten het dogma van de pauselijke onfeilbaarheid aangenomen. Met slechts 2 tegenstemmen, want verdere 60 tegenstanders van dit dogma waren voor de zekerheid al vóór de stemming uit Rome vertrokken.

De tekst daarvan (hoofdstuk 4 van het document *Pastor aeternus*) luidde:

“Wanneer de paus van Rome ‘ex cathedra’ spreekt, d.w.z. in zijn functie als herder en leraar van alle christenen, en hij als hoogste gezagsdrager aangeeft dat een leerstuk over geloof of zeden door de hele kerk geaccepteerd moet worden (hem is daarbij al sinds de zalige Petrus goddelijke bijstand beloofd), dan beschikt hij over de onfeilbaarheid waarmee de goddelijke Verlosser zijn Kerk bij de verwoording van geloof en zeden heeft willen toerusten. En dus zijn de woorden van die paus van Rome, als zodanig en onafhankelijk van de instemming van de Kerk, onherroepelijk.” Paus Pius IX, die dit erdoor had gedrukt, was in zijn nopjes.

Toch is dit geloofsbeginsel sindsdien maar enkele keren toegepast: bij de dogmaverklaringen van Maria-altijd-maagd en van Maria-lichamelijken-hemel- opgenomen; twee zaken die nota bene bij velen nog altijd de geloofswenkbrauwen doen fronsen.

De huidige paus Benedictus XVI heeft, al toen hij nog kardinaal Joseph Ratzinger was en hoofd van de Congregatie voor het Geloof, die onfeilbaarheidsdefinitie opgerekt.

In 1994 had de toenmalige paus Johannes Paulus II in zijn apostolische brief *Ordinatio Sacerdotalis* beweerd dat “de Kerk geen enkele macht heeft om vrouwen tot priester te wijden, en dat standpunt moeten alle gelovigen als definitief beschouwen”. Was nu ‘als definitief beschouwen’ hetzelfde als ‘als goddelijke waarheid aannemen’? Was dit dan toch een onfeilbare uitspraak? In antwoord op die vraag liet Ratzinger weten “dat de gelovigen een pauselijke leeruitspraak altijd dienen te accepteren, omdat deze gebaseerd is op Gods woord in de Schrift, altijd in de Traditie zo is gezien, en door het kerkelijk leergezag zo verbreid.” En nu hij zelf paus is past hij dat onfeilbaarheidsidee zelf ook toe. Hij heeft bisschop William M. Morris (67) van Toowoomba, Zuid-Australië, afgezet. Diens bisdom is nog groter dan heel Duitsland, heeft echter maar 233.000 inwoners, van wie ca. 66.000 katholieken in 35 parochies, verzorgd door 42 priesters. In zijn Adventsbrief van 2006 had Morris geschreven dat het priestertekort binnenkort nijpend zou worden en dat men eens moest gaan denken over het inschakelen van uitgetreden priesters, over het wijden van gehuwde mannen, of van vrouwen. Dat laatste had hij niet mogen zeggen want, aldus Benedictus, “wijlen paus Johannes Paulus II heeft onfeilbaar en onherroepelijk besloten dat de Kerk niet het recht heeft om vrouwen tot priester te wijden.”

In de Verenigde staten zijn sinds dit voorjaar theologen en vooral kerkjuristen in discussie of ze deze machtsgreep kunnen accepteren. Ze hebben een nieuwe theologische term in omloop gebracht: “creeping infallibility”, binnensluipende onfeilbaarheid. Met als resultaat, schreef een Australische priester, “dat de paus en zijn theologisch beperkte curie de term ‘leergezag’ stelen van de echte eigenaars, nl. het college van beroepstheologen.”

Cultivator

De discussie over de vraag of de inhoud van ons geloof van boven of van beneden komt, berust op een onjuiste tegenstelling.

GELOVEN EN VERLICHTING

In "Het geloof geeft ons te denken" (nr. 1, maart 2011) beschreef redacteur Damiaan Meuwissen zijn opvatting over het rooms-katholieke geloof volgens de klassieke idee van een kerkelijk leergezag dat, geïnspireerd door de H. Geest, de taak en de bevoegdheid heeft ons geloofswaarheden voor te houden. Met enkele voorbeelden gaf hij aan een deel van de standpunten van de schrijvers van de Mariënburchbrochure "Wat geloof ik? Wat geloven wij?" niet te volgen. Basisgroepen zijn niet voldoende om de kerk te hervormen, discussies over een geloofsbelijdenis zijn weinig zinvol, de idee van geloofstaal als mensentaal heeft geen betekenis voor veranderingen in de kerk, een veranderde geloofsbeleving is weinig geschikt voor het implementeren van het concilie. Hij houdt vast aan de klassieke geloofswaarheden.

Zijn commentaar op die brochure wordt het duidelijkst uitgedrukt door zijn overtuiging dat geloofswaarheden 'van boven' komen, van een bovennatuurlijke bron, terwijl de schrijvers ervan zouden uitgaan dat de inhoud van het geloof vorm krijgt vanuit menselijke overwegingen, 'van beneden' (Kuitert). Dat zou passen in de postmoderne tijdgeest "waarin we alles zelf willen uitmaken, onze menselijke autonomie op een voetstuk plaatsen en daarmee de Verlichting verabsoluteren".

Herkennen van de waarheid een zoekproces

Ik wil ons geloof benaderen vanuit de Verlichting. In de loop van miljarden jaren heeft onze aarde zich ontwikkeld tot een plaats waar biologisch leven mogelijk was. Vanuit primitieve eencellige

"En God zag dat het goed was."

wezens ontstonden steeds ingewikkeldere biologische eenheden en tenslotte de mens. Deze heeft een zodanig hoog ontwikkeld zenuwstelsel dat verstand en rede tot ontwikkeling konden komen. Door toenemende communicatie kwamen culturen tot ontwikkeling waarop wetenschap en filosofie hun stempel gingen drukken.

Groei van kennis en inzicht en het vermogen om zich met een zekere vrijheid van daaruit doelen te stellen, alsmede het kunnen bedenken van ideeën als fundament van overtuigingen, zijn specifieke eigenschappen van de mens. Op grond van deze eigenschappen heeft de mens zichzelf een zekere waardigheid toegekend, zijn waardigheid als mens.

De Verlichting duidt op een culturele ontwikkeling in de westerse wereld gedurende de laatste eeuwen waarin de overtuiging is gegroeid dat waarheid en daarmee alle andere waarden in principe door iedereen kunnen worden herkend. De filosoof Kant drukte dat kenmerkend uit: denk zelf na en ga niet zonder meer af op wat anderen zeggen, ook al zien die anderen zichzelf als het bevoegde gezag.

Volgens deze principiële stellingname mag een opvatting als waar worden beschouwd, met andere woorden als een terechte

overtuiging, wanneer deze is af te leiden van waargenomen feiten. Deze 'wetenschappelijke zekerheid' kan achteraf onterecht blijken te zijn als bij nader onderzoek de feiten anders liggen dan eerder gedacht. Overtuigingen kunnen ook als waar worden beschouwd als ze uitgaan van algemeen aanvaarde ideeën, bijvoorbeeld dat democratie de ideale staatsvorm is. Ook hier kan blijken dat een andere uitgangspositie in bepaalde omstandigheden aannemelijker is. Kenmerkend voor het verlichtingsdenken is dus dat overtuigingen inzake waarheid in principe altijd voorlopig zijn, dat het herkennen van waarheid altijd een zoekproces blijft.

Het ware van ons geloof ontdekken

Denken over ons geloof vanuit de Verlichting is een poging het ware van ons geloof te helpen ontdekken met behulp van ons denk- en invoelvermogen. Meuwissen zegt het in zijn artikel juist andersom: het geloof moet worden toegelicht door de rede. Denken over het geloof is van belang. Velen verlaten de kerk omdat zij de inhoud van het geloof zoals die door het leergezag van de kerk wordt voorgehouden (als geloofswaarheden wordt gepresenteerd) minstens voor een deel niet willen aannemen. Om twee zeer verschillende voorbeelden te noemen: het bestaan van een God-schepper en de onbevleete ontvangenis van Maria. Het bestaan van een schepper wordt ontkend en vervangen door de theorie van Darwin, al of niet terecht in combinatie met een oerknal. De onbevleete ontvangenis van Maria wordt beschouwd als een fantastische vervorming van een natuurlijk gebeuren. In beide gevallen worden feiten gesuggereerd en gepredikt die door velen niet langer geloofwaardig worden geacht. Vanuit het

“Ik ontken het bestaan van God niet. Zijn bestaan kunnen we niet bewijzen, zijn niet-bestaan evenmin.”

verlichtingsdenken is dat verklaarbaar.

Een andere benadering van deze 'feiten' is mogelijk. Julie Feldbrugge herinnert daaraan in haar bijdrage aan genoemde brochure: geloofstaal is mensentaal en geloofswaarheden kunnen als metaforen worden opgevat. Met andere woorden: geloofstaal tracht ons in een beeld duidelijk te maken waar het over gaat. Ik geef aan hoe de gegeven voor-'beelden' mij aanspreken. Het bestaan van God als bestaande werkelijkheid is niet te bewijzen, maar God is voor mij wel het oerbeeld van het ware, het goede en het schone.

Een beeld dat ons uitdaagt

Het idee van een God-schepper herinnert mij eraan dat het leven een gave is, dat van mij verwacht wordt dat ik er het beste van maak, dat ik medeschepper moet zijn. Gods geest als het beeld van God waar inspirerende kracht van uitgaat. De onbevleete ontvangenis van Maria kan voor ons het beeld zijn waarin respect werd uitgedrukt voor haar zoon en bewondering voor haar trouw. Het zijn beelden die ons iets te zeggen hebben, geloofstaal in beelden, waarbij we niet per se denken aan bestaande feiten waar we met ons verstand geen raad mee weten.

Ik ontken het bestaan van God niet. Zijn bestaan kunnen we niet bewijzen, zijn niet-bestaan evenmin. Uit wat we over onze hersenfunctie weten, kunnen we niets zeggen over het bestaan van God, wel iets over het geloof in God. We kunnen slechts trachten ons een idee, een beeld van God te vormen, een beeld van wat Hij zou willen. Een beeld als de beleving van een overtuiging naar beste weten. Meer kunnen we van elkaar niet vragen. En, voeg ik er maar aan toe: meer mag de kerk niet van ons vragen. Het is niet de taak van de kerk ons feiten voor te houden, daarvoor is de wetenschap, bijvoorbeeld de bijbelwetenschap.

De vanzelfsprekendheid, die zelfs onfeilbaarheid pretendeert, waarmee het leergezag geloofswaarheden als feiten presenteert, drijft velen uit de kerk. Het is de taak van de kerk ons te herinneren aan waar het naar waarheid in ons leven om hoort te gaan. Dat beeld van het ware en goede moeten we zelf in ons leven concreet maken in de situatie waarin we leven en met de mogelijkheden die we hebben. Daarbij helpen ons verstand en onze vrije wil, vermogens waar de Verlichting ons aan herinnert. Daarnaast is er ons vermogen om lief te hebben, waarvan Jezus ons in zijn beleving een goed beeld heeft gegeven.

Mijn conclusie is dat de discussie over de vraag of de inhoud van ons geloof van boven of van beneden komt, berust op een onjuiste tegenstelling. Als gelovige mensen hebben wij een beeld van God, waarin waarheid en alle andere waarden samenkomen, een beeld dat ons uitdaagt in ons leven aan die waarden vorm te geven. Wij hebben dit beeld, door alle kwaad in de wereld heen, leren herkennen in veel goede mensen en in het bijzonder door leven en leer van Jezus die daarom zoon van God ging heten. Daaraan moet de kerk ons herinneren.

HET WOORD IS BEELD GEWORDEN

In Gent is het op zondagmorgen nog stil als ik in het halfduister de kleine kapel van de Sint Baafs-kathedraal binnenloop. Daar staat het veelluik 'De Aanbidding van het Lam' van de gebroeders Van Eyck in volle glorie voor me. Het is alsof ik door deze voorstelling de hemel ontdek door de heldere, levendige kleuren, de overdosis aan engelen, groepen heiligen, biddende pelgrims, kluizenaars, ridders en rechters, allemaal in prachtige gewaden. Middenin, onder de troon van God, die geflankeerd wordt door Maria en Johannes de Doper, het Lam Gods, doorboord en met het bloed stromend uit zijn zijde tot verlossing van de mensheid.

Maar klopt het ook, zoals Hubert en Jan van Eyck in 1432 de hemel op het moment van het apocalyptisch einde der tijden, en nog wel voor het eerst, met olieverf, vastlegden? Voor mij, argeloze museumbezoeker met een theologische achtergrond, is dit natuurlijk een tijdgebonden visie. Is het bloedende lam een metafoor voor de lijdende Jezus als Verlosser? Er zijn exegeten die het apocalyptisch lam van Johannes als een foutieve vertaling zien. In het Grieks staat er 'arnion' (bok) in plaats van 'amnos' (lam). Een bok zou leiderschap en overwinning uitstralen. Dit voorbeeld geeft weer eens aanleiding om de iconografie van religieuze voorstellingen wat kritischer te beschouwen. Je vraagt je af of onze voorstelling van geloofszaken niet gekleurd is door de uitbeeldingen ervan door kunstenaars, die daaraan een heel eigen uitleg hebben gegeven.

Het is misschien erg gewaagd om te zeggen dat vooral oudere voorstellingen inzake religieuze onderwerpen eerder misleidend werken dan bijdragen tot helderheid. Ik doe een poging om daar wat meer duidelijkheid in te scheppen.

Literatuur van de leek

Paus Gregorius de Grote (540-604) heeft eens gezegd: "Schilderingen kunnen voor de ongeletterden hetzelfde uitrichten wat het schrift doet voor hen die kunnen lezen."

Hij zei dat tegen degenen die 'gesneden beelden' als heidens beschouwden, terwijl de afbeeldingen in de catacomben en de vroegchristelijke kunst eerder door hun primitiviteit veel ruimte lieten aan het mystieke.

Ook de Romaanse kunst had geen realistische voorstellingen. Perspectief ontbrak, de belangrijkste personen waren groot en God werd als autoriteit uitgebeeld. De synode van Arras onderschreef de didactische functie: *pictura est laicorum litteratura*, de schilderkunst is de literatuur van de leek.

In de Gotiek werden de panelen steeds realistischer zoals bij de 'Aanbidding van het Lam' te zien is. Men nam steeds meer afstand van de Byzantijnse kunst, die ascetisch, spiritueel en mystiek was. Die lijn werd doorgetrokken in de Renaissance, die de oude klassieke vormgeving omarmde. Bijbelverhalen werden weergegeven in een ruimtelijke vormgeving met Griekse helden als voorbeeld, en dat alles vanuit de toen heersende theologische inzichten.

De Barok die volgde, ontvouwde de verhalen in breed uitgemeten dramatische voorstellingen en liet het triomfalistische van het rooms-katholieke geloof zien tegenover de ingetogen Reformatie. In de zuidelijke Nederlanden schilderde Rubens grote altaarstukken op deze overweldigende manier.

Verboden beelden

Er is in de religies altijd veel te doen geweest over het uitbeelden. God is niet vertaalbaar in beelden en leidt tot afgoderij, dat was de tendens. Het tweede gebod, oorspronkelijk in de joodse religie, luidt: ge zult geen gesneden beelden maken. Deze religie was altijd uitgesproken tegen zulke beelden. De dans om het gouden kalf werd door Mozes veroordeeld. In de synagoge is geen voorstelling te zien.

Ook vanaf het begin van het christendom zijn er veel bewegingen geweest die vanuit dat tweede gebod protesteerden. Bekend zijn de twee periodes in het Byzantijnse Rijk in de achtste

en negende eeuw. Keizer Leo III liet in 726 alle beelden van heiligen verwijderen, maar werd later door pausen en synodes veroordeeld.

Bij de Reformatie, begin zestiende eeuw, werden beelden verboden en dat leidde tot de Beeldenstorm in onze regio. Veel oude kerken werden van binnen witgekalkt; vandaag worden bij restauraties de fresco's weer gekoesterd. Overigens was Luther minder streng op dit punt en verbood alleen de stenen en houten beelden; schilderijen liet hij toe.

In de rij van monotheïsten verbiedt ook de Islam het uitbeelden van levende wezens. Wanneer je de Aya Sofia in Istanbul binnengaat – de christelijke kerk van Constantijn, die moskee werd en nu museum is – zie je dat er schilden met Arabische teksten voor de afbeeldingen van Jezus en de heiligen geplaatst zijn.

Kakelbonte opdirking

In Nederland hadden katholieken door de reformatie enkele eeuwen geen beschikking meer over eigen kerkgebouwen. In 1853 werd de bisschoppelijke hiërarchie hersteld en begonnen de katholieken veel nieuwe kerken te bouwen. De Neogotiek werd de katholieke stijl bij uitstek, omdat de oude Gotiek werd gezien als de tijd waarin

alles nog harmonieus was. De Neogotiek kwam voort uit de Romantiek en dat was goed te merken in de schilderijen en beelden. Geschiedschrijver L. Rogier wijt "de slechte smaak aan de seminarielessen van de toekomstige pastoors, die daardoor hun kerken vulden met een kakelbonte opdirking uit confectievoorraden".

Zo zitten wij met zoetige, vrome uitbeeldingen van de evangelieverhalen in veel hoofdkerken van onze steden. Vaak realistische kitsch, die geloofszaken als onomstotelijke historische feiten weergaven. In navolging van de Franse vroomheid, die stoelde op een duidelijke terugkeer naar het Ancien Régime van vóór de Franse Revolutie, verrezen er overal Heilig Hartbeelden, soms uit goede, maar vaak ook uit slechte ateliers. Afgezien van de dwingende, vrome interpretatie van geloofswaarheden

Het beroemde veelluik in de Sint Baafs-kathedraal in Gent, "De aanbidding van het Lam" van de gebroeders Jan en Hubert van Eyck. Het lam, midden op het middenpaneel van de onderste rij, zou volgens sommige exegeten fout uit het Grieks vertaald zijn. Daar staat nl. 'bok'. Konden de gebroeders niet weten!

leidde dit ongetwijfeld tot een slechte smaak bij katholieken.

De nodige wrijving

Vanaf het begin van de 20^e eeuw waren er discussies over het monopolisme van de Neogotiek. De onvrede hierover uitte zich in religieuze afbeeldingen in andere stijlen, die door de Kerk als anticlericalisme gezien en als modernisme veroordeeld werden. Er zijn schilderijen bijvoorbeeld in expressionistische of kubistische zin. De onafhankelijkheid en eigenzinnigheid van kunstenaars resulteerden in grensverleggende kunstwerken en zorgde voor de nodige wrijving met de Kerk. Een bekend Nederlands voorbeeld daarvan is de kruisweg van Aad de Haas.

Los van kerkelijke opdrachten en niet bestemd voor kerkgebouwen werd er door bekende kunstenaars echter religieuze kunst ontwikkeld die vaak in musea geëxposeerd werd en zelfs de abstracte kunst werd als transcendent ervaren. Het Tweede Vaticaans Concilie pleitte voor sterk versoberende beeldtaal, maar door de ontkerkelijking en secularisatie is er nu er eerder sprake van afbraak dan opbouw van kerken.

Vandaag is de krachtige invloed van religieuze kerkelijke kunst verdwenen, maar de aanwezige kunstwerken in kerken en musea laten een interpretatie van geloofszaken zien die – zoals veel schrijvers aangeven – zeker na de dertiende eeuw (de eeuw van de Romaanse kunst) steeds minder transcendent werd. In hoeverre de invloed hiervan het zuivere geloofsgevoel heeft aangetast, is niet gemakkelijk te achterhalen, maar ongetwijfeld heeft het de starheid van dogma's bevestigd op een onzuivere manier.

Moderne technieken

Wij moderne mensen zijn visueel ingesteld. De media bombarderen ons met zoveel beelden dat we ze moeten relativiseren. Door de huidige techniek zijn in onze dagen ook andersoortige kunstwerken mogelijk. Kunstwerken die de werkelijkheid overstijgen en de beschouwende toeschouwer de mogelijkheid bieden om aan het transcendente te raken.

Overigens is door een recent onderzoek gebleken dat 'De Aanbidding van het Lam' waarschijnlijk ook met voor ons modern klinkende technieken is uitgevoerd. Via computers ontdekte men de gespiegelde stadscontouren, die zouden wijzen op

het werken met bolle lenzen en een camera obscura. Het werk zou veel aardser zijn dan we tot nu toe dachten.

Een overduidelijk staaltje van kunst in de hedendaagse wereld van de techniek zagen we onlangs op de Sint Jan in Den Bosch, toen daar na de restauratie het beeld is verschenen van een engel met een mobieltje.

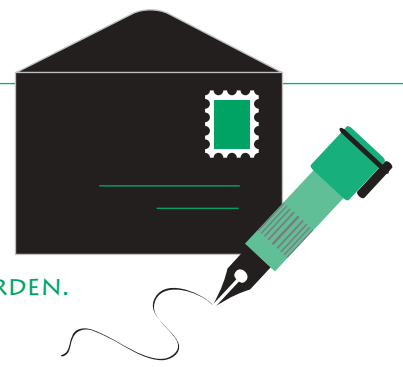
De auteur (Den Haag, 1933) studeerde filosofie en theologie, handvaardigheid en audiovisuele vorming. Was kleinseminariedocent en later katechese- en kunstgeschiedenisdocent op de Pabo in Eindhoven. Gaf cursussen kunstgeschiedenis en wereldgodsdiensten op het Gerlach Instituut Eindhoven en is redacteur van het kwartaalblad 'Geroepen'.

Boven: De negende statie ('Jezus ontmoet de wenende vrouwen') van de Kruisweg van Aad de Haas in de kerk van het Zuid-Limburgse Wahwiller. Geplaatst in 1947, op last van het Vaticaan verwijderd in 1949, opnieuw opgehangen in 1980.

Onder: De 'Engel met mobieltje' van de Sint Janskathedraal in Den Bosch. Beeldhouwer Ton Mooy had aan deze moderne engel kleine straalmotoren willen geven in plaats van vleugels, maar dat vond de diocesane kunstcommissie niet goed.

PER POST OF E-MAIL VERWELKOMT DE REDACTIE REACTIES EN BIJDAGEN VAN DE LEZERS. ZIJ BLIJFT EVENWEL HET RECHT HOUDEN DEZE AL DAN NIET OF SLECHTS GEDEELTELIJK TE PLAATSEN. EN PLAATSIING BETEKEN NIET PER SE DAT DE REDACTIE MET HET GESCHREVENE INSTEMT. IDEALE LENGTE: 200 À 300 WOORDEN.

THEOLOGIE MET MEDISCHE BRIL

Als kinderarts was ik mijn hele leven betrokken bij de ontwikkeling van de gezonde en zieke (jonge) mens, biologisch, psychisch en sociaal. Andere aspecten van de menselijke werkelijkheid hadden eveneens mijn belangstelling. Dat maakte het mij mogelijk over de grenzen van mijn eigen vakgebied heen te kijken.

De levensfase waarin ik mij thans bevind noodt uit tot terugblikken én tot vooruitzien. De resultaten daarvan het ik neergelegd in mijn recente publicatie *Darwin, Liefde en God*. Ik heb ernaar gestreefd vanuit een ontwikkelingsbiologisch uitgangspunt aan filosofie en theologie vragen te stellen c.q. deze aan het woord te laten. Een aantal van de punten door *Cultivator* in uw blad aan de orde gesteld (Nr. 2, mei 2011, blz. 13 laatste alinea) komt min of meer uitgebreid ter sprake. Gezien de zeer positieve reacties op mijn boek tot nu toe zou een bespreking in uw blad lezers van *Mariënborg* van dienst kunnen zijn.

Dr Jan W. Stoop, Bosch en Duin

De uitgebreide titel van het (smaakvol uitgegeven) genoemde boek luidt: "Darwin, Liefde en God – Met een medische bril door de theologie" Deel 2 in de Geert Grote Reeks voor Kritische Spiritualiteit. Uitg. Universitaire Pers, Deventer 2010, 131 blz. € 29,50. De auteur (Rotterdam, 1929) was jarenlang in Utrecht algemeen directeur van het Wilhelmina Kinderziekenhuis en tevens hoogleraar kindergeneeskunde aan de universiteit in die stad. – Red.

ONTSTAAN VAN GELOOFSBELIJDENISSEN

Met belangstelling volg ik het project rond de geloofsbelijdenis dat de Mariënborgvereniging heeft geëntameerd. Eindelijk eens iets anders dan de inmiddels traditionele kerkelijke pijnpunten. In de laatste aflevering las ik het artikel dat Alex van Heusden schreef over de ontstaansgeschiedenis van de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel, onder de titel *Geloven in dienst van de politiek*. Hij concentreert zich daarbij op de rol van de keizers bij deze beide concilies, resp. Constantijn en Theodosius. Er kan geen twijfel over bestaan dat beiden bij de uitkomst van deze concilies ook een eigen politiek belang hadden. Maar hun inzet mag daartoe niet worden gereduceerd. Zeker Theodosius was niet alleen als politicus maar ook als gelovige betrokken bij de zaak die in Constantinopel op het spel stond.

Over de rol van de bisschoppen heeft Van Heusden het niet. Toch waren het geen kleine jongens die zich rond en op het concilie van Constantinopel manifesteerden: onder hen de drie grote Cappadocische kerkvaders. Wij hebben er waarschijnlijk moeite mee ons te verplaatsen in een tijd waarin nog om de waarheid gestreden werd. Dat zal ook wel gebeurd zijn met middelen die ons afkeer inboezemen. Maar het is

goed te bedenken dat die strijd uit existentiële interesse gevoerd werd: de waarheid was geen abstracte, en bij de verwoording ervan ging het steeds om de vraag of we werkelijk verlost zijn. Van die zorg van leidende geesten vind ik in het artikel van Van Heusden niets terug. Wie met enig gezag over de wordingsgeschiedenis van de geloofsbelijdenis(en) wil schrijven doet er goed aan eens wat te lezen in het klassieke werk van J.N.D. Kelly (*Early Christian Creeds*, London 1950 en nadien vele malen herdrukt) en, voor wat die van Nicea-Constantinopel betreft, in Reinhart Staats (*Das Glaubensbekenntnis von Nizäa-Konstantinopel. Historische und theologische Grundlagen*, Darmstadt 1996). Ik voeg hieraan toe dat de Wereldraad van Kerken deze laatste geloofsbelijdenis beschouwt als die welke alle kerken van Oost en West zou moeten verbinden en er een commentaar op publiceerde (*Het ene geloof belijden*, Zoetermeer 1993[?]).

Bij de laatste zin van het artikel merk ik nog op, dat gesprekken tussen 'Rome' en de oriëntaalse (prechalcedonische) kerken inmiddels geleid hebben tot de wederzijdse erkenning van beide zijden, dat beide partijen destijds met hun verschillende christologische formuleringen dezelfde waarheid probeerden te verwoorden.

Ik vind het jammer dat titel en teneur van het artikel van Alex van Heusden de indruk wekken dat de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel gevoeglijk kan worden afgeserveerd. Met die suggestie worden de leden van Mariënborg slecht bediend.

Dr A.H.C. van Eijk, Voorburg

Het concilie mag dan misschien geen werk van "kleine jongens" zijn geweest, in elk geval was het gewoon mensenwerk, met alle tekorten vandien. Het was dan ook niet de bedoeling dat de geloofsbelijdenis ervan zou worden "afgeserveerd". Trouwens, Van Heusden is de voornaamste spreker op het aanstaande Mariënborgcongres. Hij heeft dus alle kans om eventuele nuanceringen aan te brengen. – Red.

In de Verenigde Staten controleert een aparte doctrinecommissie, van negen bisschoppen, met aan het hoofd kardinaal Donald Wuerl van Washington, alle theologische publicaties op eventuele ketterijen. Veel bisschoppen lijden aan 'leergezag' en theologen hebben volgens hen alleen maar de taak om de uitspraken van dat leergezag theologisch te onderbouwen. Zelfdenkende theologen als Edward Schillebeeckx, Leonardo Boff of Hans Küng bijvoorbeeld zijn voor het Vaticaan dan ook grote lastpakken. Die commissie heeft nu het in 2007 verschenen en door studenten zeer gewaardeerde boek *Op zoek naar de levende God; de grenzen in kaart gebracht van de theologie over God* veroordeeld. Dat boek, geschreven door zuster Elisabeth Johnson, "is op wezenlijke punten niet in overeenstemming met de authentiek katholieke leer" en een "complete ondermijning van het Evangelie", aldus de leergezagers. Johnson is hoogleraar systematische theologie aan de New Yorkse Fordham Universiteit en oud-voorzitter van de meer dan 300 leden tellende Catholic Theological Society of

Prof. Zr. Elisabeth Johnson

Amerika. De jaarvergadering van deze vereniging heeft een groot protest laten horen, vooral tegen het feit dat de commissie een jaar heeft gedaan over de lezing van het boek, maar nooit contact heeft opgenomen met zuster Johnson zelf. Deze heeft haar 'veroordeling' in de krant moeten lezen. Inmiddels heeft ze een verweer geschreven van 38 bladzijden, waarin ze aan de oplettende lezer laat zien dat die bisschoppen niet eens fatsoenlijk een theologische tekst kunnen lezen. Het was bisschop Patrick J. McGrath van San José die op die theologenvergadering de handen op elkaar kreeg toen hij vaststelde: "Er is een tijd geweest, waarin de beste theologen van de kerk bisschop waren. Maar... dat is lang geleden..."

Word lid!

BON VOOR OMWENTELING

De crisis in de kerk is de voorbode van een wereldwijde kerkomwenteling. "Mariënborg" wil daarover informeren en eraan bijdragen. Als vereniging en als tijdschrift. Voelt u daar ook wat voor? Sluit u aan bij onze gelederen:

De heer/mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

- wordt lid van de vereniging Mariënborg en ontvangt vier keer per jaar 'Mariënborg', het tijdschrift van de vereniging (€ 30,- per jaar)
- wordt lid van de vereniging en hoeft geen abonnement op het tijdschrift (€ 12,50 per jaar)
- abonneert zich op het tijdschrift, maar zonder lidmaatschap (€ 20,- per jaar)
- meldt zich voor drie proefnummers van het tijdschrift 'Mariënborg' (€ 5,-)
- is lid en wil een geschenkabonnement van drie nummers geven aan:

De heer / mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

Datum:..... Handtekening:

De (eventueel fotokopieerde en) ingevulde bon in gesloten envelop zonder postzegel opsturen naar:

Secretariaat Mariënborg – Antwoordnummer 223 – 3800 VB Amersfoort

of alle gegevens per e-mail zenden naar: secretariaat@marienburgvereniging.nl